

موضوع - پرسش درباره تحریر ایران شمالی

امیر فیض حقوقدان

ایرانیارگرمی آقای امیر ابراهیمی

قرارداد ترکمانچای یک سیر تاریخی است و بازگشت سیر تاریخی فاقد پایگاهی است که حقوق بین الملل آنرا مجاز بداند همین آذربایجان که مورد بحث در تحریر ایران شمالی قرار گرفت سیر تاریخی آن نشان میدهد که تا سال ۱۹۱۸ ضمیمه خاک روسیه بود در آن سال برای اولین بار تنها کشور مسلمانی بود که اعلام جمهوری مستقل کرد ولی این استقلال بیش از دو سال دوام نیاورد و در سال ۱۹۲۰ ضمیمه اتحاد جماهیر شوروی شد و در سال ۱۹۹۱ در جریان فروپاشی شوروی بوسیله سازمان ملل متحد کشوری مستقل شناخته شد و اکنون عضویت سازمان ملل شورای اروپایی را دارد.

آیا برگشت این سیر تاریخی ممکن است؟ البته ناممکن وجود ندارد ولی نه در چهارچوب موازین حقوقی کنونی. کشورهای مستقل عضو سازمان ملل متحد دارای حقوق یکسان میباشند بنابراین همان حقوقی که ایران در آبهای دریای خزر دارد کشورهای ساحلی آن دریا هم دارند و در این مورد هم باز گشت به قبل و یا قرارداد ترکمانچای برگشت سیر تاریخی و حقوقی است و این امر ممکن است ولی باتوافق کشورهای ساحلی دریای خزر.

اینها که عرض شد اصول است ولی جریان مکاتبات و موافقت ها و مسائل تابعه است که میتواند حکم مسئله حقوقی را نسبت به مورد پیاده کند. چراکه اصول، حکم کلی است و اجرا، حکم نسبت به مورد است که از راه قضاوت و مطالعه سوابق و پرونده و غیره بدست میاید.

یادمان باشد که گرچه جنگ بین الملل دوم قرارداد ۱۹۲۱ که در آن حقوق ایران و روسیه از آبهای دریای مازنداران ۵۰ بود از نظر حقوقی در مرز فسخ قرار داد ولی «یلتسین» اولین رئیس جمهوری روسیه پس از فروپاشی بعد از سفر به آمریکا و بازگشت به کشورش اعلام داشت «کشورش همه قراردادهای سابق را برعهده میگیرد و جمهوری اسلامی هم متقابلاً اعلام کرد که همه مناسبات با جمهوری های استقلال یافته شوروی را از طریق مسکو انجام خواهد داد» (کیهان لندن ۴۱۰) و نیز در ۲۱ مردادماه سال ۱۳۷۱ آقای پیتر وین وزیر اقتصادی خارجی فدراسیون شوروی که در اس هینتی به ایران سفر کرد کشورش را بعنوان جانشین حقوقی اتحاد جماهیر شوروی معرفی و قبول کرد که بدهی های سابق شوروی را به ایران بپردازد. (کیهان هوانی ۹۹۳)

این اسناد و روابط نشان میدهد که روسیه و ایران عملاً در جهت ادامه قرارداد ۱۹۲۱ که حقوق ایران را از آبهای دریای خزر ۵۰ درصد میدانسته دوام آنرا خواستار بوده اند و اعلام جمهوری اسلامی به اینکه ایران مناسبات با جمهوری های استقلال یافته شوروی را از طریق مسکو انجام خواهد داد دلیل این است که ایران طرف خود را در دریای خزر روسیه میدانسته نه کشورهای ساحلی استقلال یافته.

به موازات اعلام استقلال کشورهای ساحلی دریای خزر، نمایندگان کشورهای مزبور در پاریس جلسه ای مشترک تشکیل دادند و اعلام کردند

۱- بتمام قراردادها و عهدنامه ای که دولت شوروی با کشورهای همجوار و با بصورت بین المللی دارد وفادار خواهند ماند

۲- هرگونه توافقی درباره وضعیت حقوقی دریای خزر باید باتوافق همه ۵ کشور ساحلی دریای خزر صورت گیرد

حاشیه = ممکن است این تصور بوجود بیاید که بند یکم و دوم متناقض است ولی بنظر این تناقض مفقود است و مقصود از بند دوم این است که اگر در توافق ۵۰ و ۵۰ سهم ایران و روسیه در دریای خزر تغییری بوجود آید این تغییر باید باموافقت کشورهای ساحلی دریای خزر باشد.

میتوان گفت که پابندی جمهوری های استقلال یافته شوروی به قرارداد ۱۹۲۱ در مفهوم قبول اصل پنجاه، پنجاه مشارکت ایران و شوروی در دریای خزر است و این موافقت یک صدقه و یا حسن نیت نبوده و نیست بلکه مرتبط با تئوری «وراثت دول» در حقوق بین الملل است که میگوید «بازبین رفتن دولت یک کشور و یا تقسیم کشور تعهدات دولت از بین نرفته و به دول جانشین منتقل میگردد (حقوق بین المللی کی نیا)

با وجود این موقعیت حقوقی، جمهوری اسلامی نتوانست از آن استفاده کند و در سال ۲۰۰۳ جمهوری های استقلال یافته دست به اقداماتی زدند که با موافقت نامه پاریس متضاد بود از جمله موافقت نامه هانی برای اکتشاف نفت و گاز با شرکتهای غربی منعقد کردند و واکنش جمهوری اسلامی فقط در این حد بود که خواستار شد که دریای خزر بین ۵ کشور ساحلی بنسبت مساوی تقسیم گردد که در واقع سهم ایران از ۵۰ درصد به ۲۰ درصد تقلیل یافت

حاشیه در سال ۱۳۸۶ اجلاسی در تهران با حضور ولادیمیر پوتین و سران کشورهای ساحلی دریای خزر بمنظور تعیین سهم و موقعیت کشورهای ساحلی دریای خزر تشکیل گردید در این اجلاس بود که جمهوری اسلامی از حق تاریخی و اعتراف کشورهای ساحلی به حق ۵۰ درصد ایران اعراض کرد و به ۲۰ درصد راضی شد، اعلیحضرت به این اجلاس و موافقت جمهوری اسلامی ضمن بیانیه ای اعتراض فرمودند و سنگر هم در رابطه با کنفرانس مزبور نقدی تحت عنوان (خداحافظ دریای خزر) در تاریخ آبانماه ۱۳۸۶ انتشار داد که تصور میکنم تحریر مزبور بتواند پاسخ سوال آقای امیر ابراهیمی را مکمل باشد.

پرسش:

باسپاس از شما آقای ح / ک ،

پرسشی از آقای دکتر امیرفیض گرامی دارم که مربوط میشود به قرارداد تحمیلی دولت روسیه و اقرار سابقش در مورد سهم واقعی کشور ایران در دریای مازندران.

آیا پس از آزادی ایران با داشتن دولتی مقتدر، این امکان وجود دارد که سهم ایران از این دریا بهمان میزان سابقش در قبل از این انقلاب منحوس برگردد (۵۰٪) یا اینکه این قرارداد تحمیلی نیز بهر حال همان مسیر قرارداد منحوس ترکمانچای را طی خواهد کرد و برگشتی نخواهد داشت ضمن اینکه میدانیم جنگی اتفاق نیفتاده است که منجر به بستن قرارداد صلح شود؟

با سپاس بسیار

غلامعلی امیر ابراهیمی